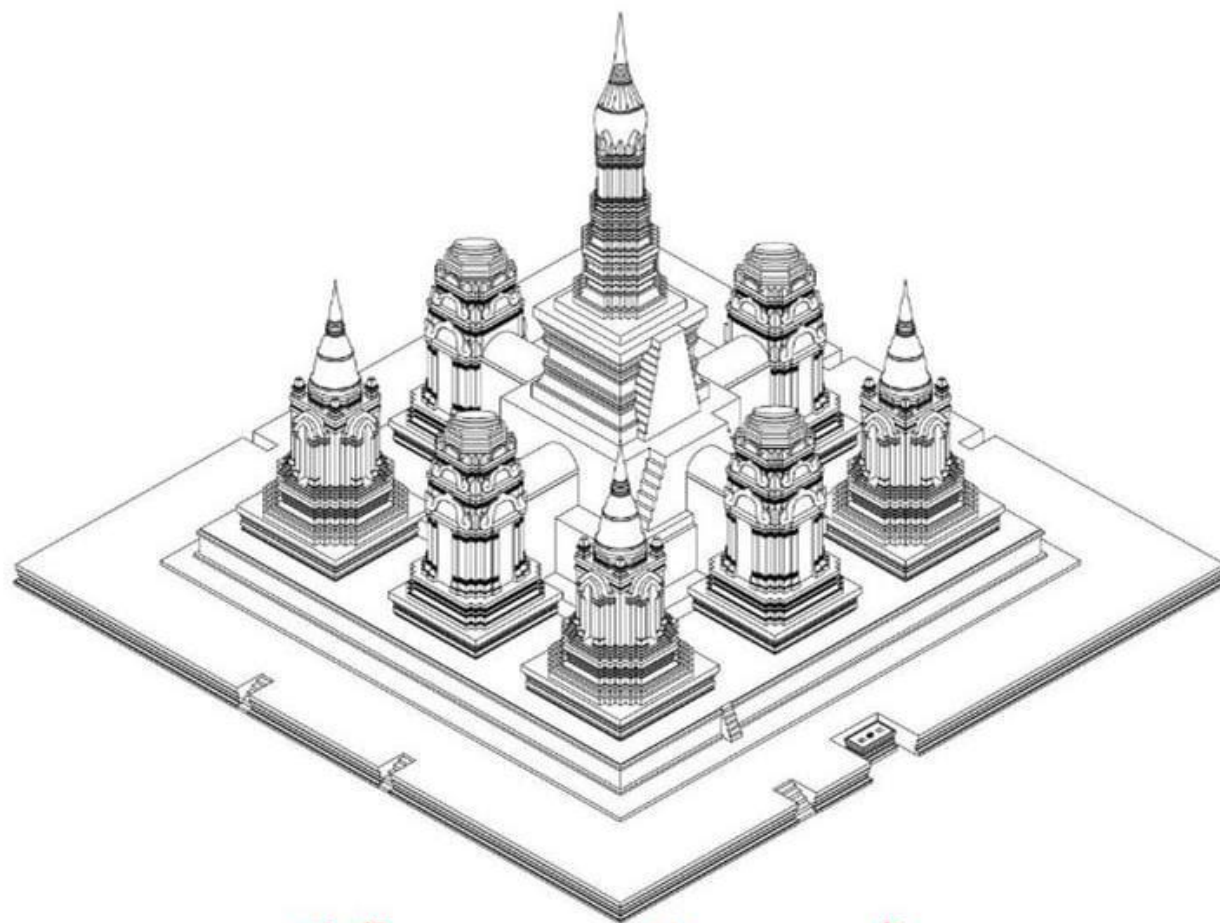

องค์ประกอบของเจดีย์ตั้งแต่
สุโขทัยถึงรัตนโกสินทร์

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมประเภทเจดีย์ พัฒนาการรูปแบบเจดีย์ที่สำคัญในสยาม ประเทศ

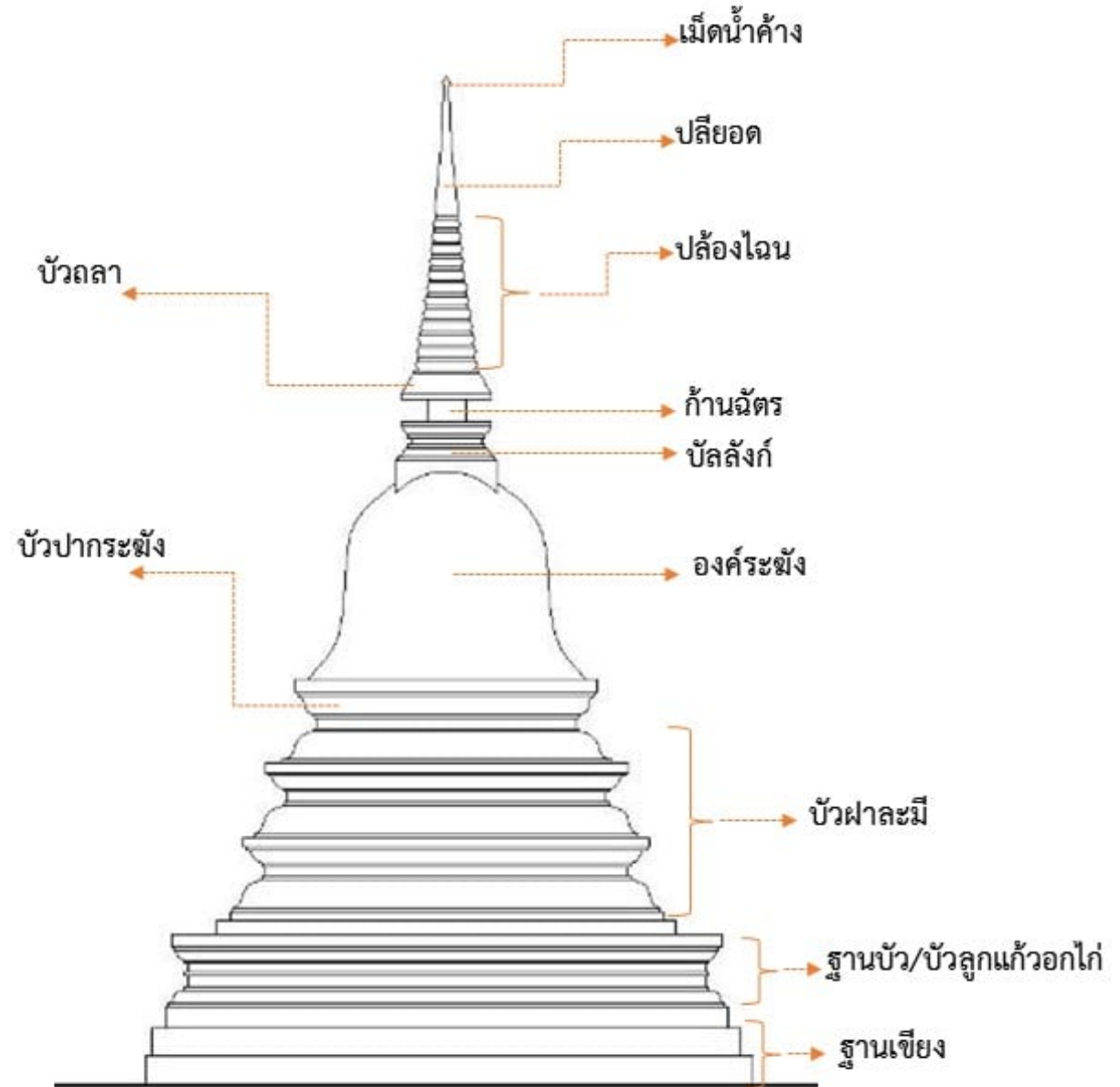
ข้อมูลอ้างอิง

1. ภาพบางส่วนมาจากเอกสารประกอบการสอนของ รศ.สมใจ นิ่มเล็ก ราชบัณฑิต ครูผู้สอนวิชาสถาปัตยกรรมไทย
2. ภาพพระปรางค์จาก ศ.ดร.สันติ เล็กสุขุม

เจดีย์ในงานสถาปัตยกรรมไทย

เจดีย์ทรงระฆังกลมในสมัยสุโขทัย

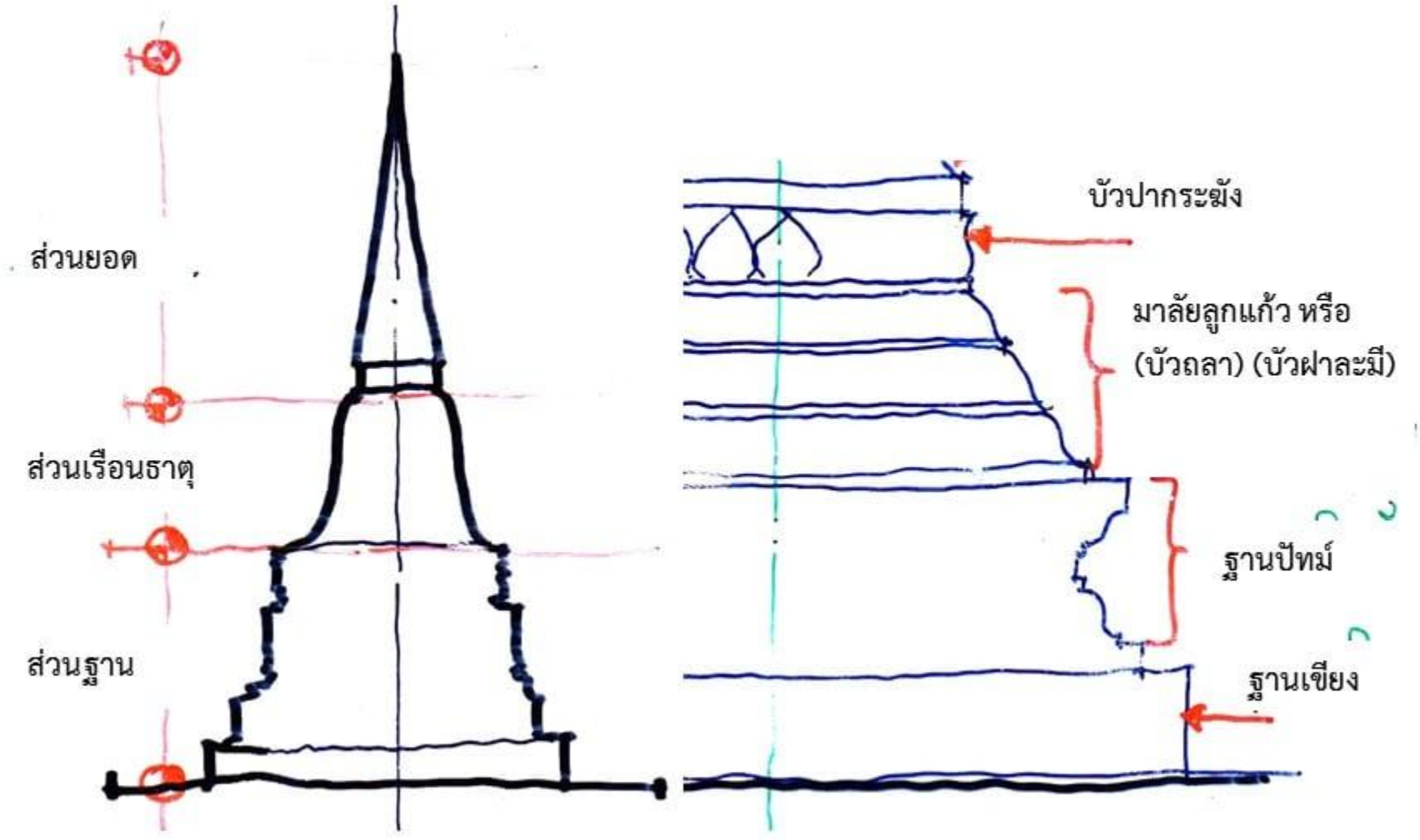

วัดตะกวน จ.สุโขทัย

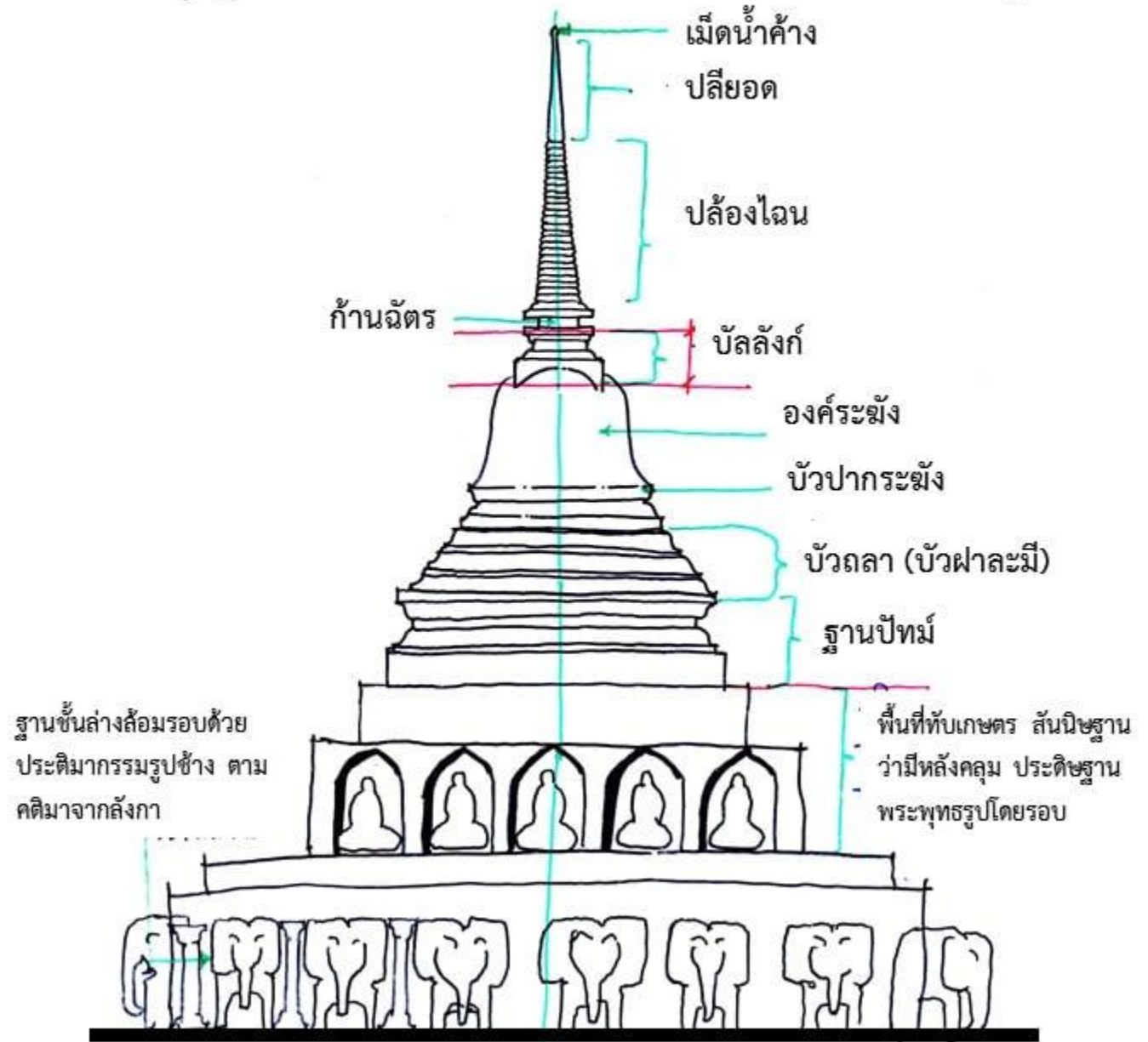

วัดสระศรี จ.สุโขทัย

สัดส่วนเจดีย์ทรงระฆังกลมในสมัยสุโขทัย

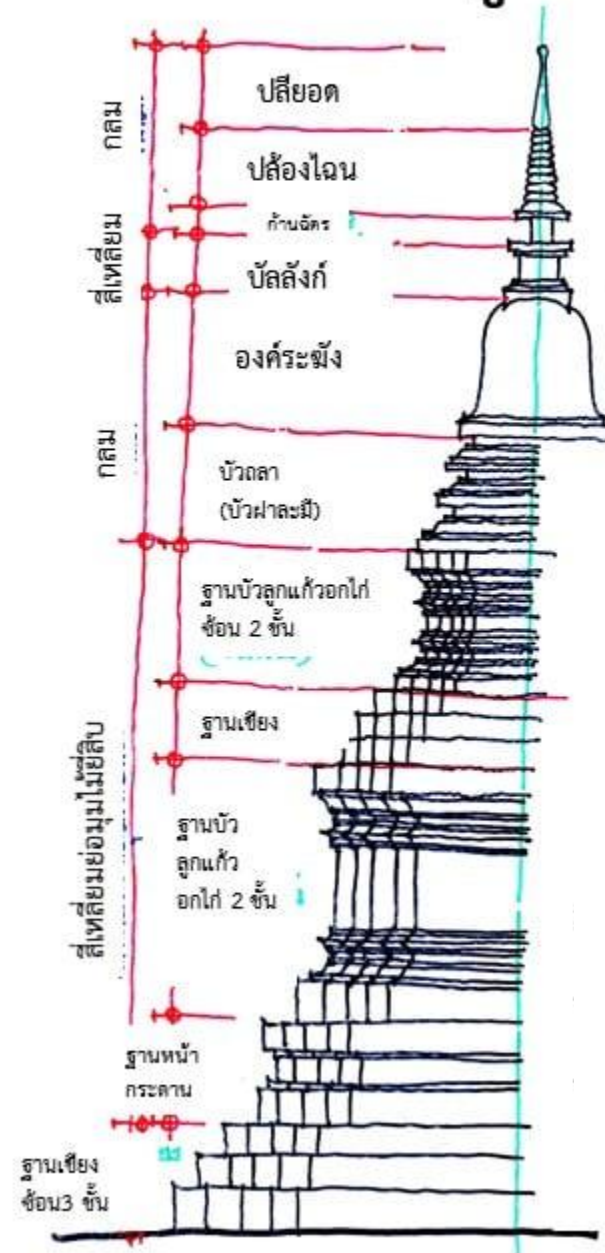
เจดีย์ทรงระฆังกลม (ช้างล้อม) ในสมัยสุโขทัย

วัดช้างล้อม ศรีล้านนาลัย จ.สุโขทัย

เจดีย์ทรงระฆังกลม (เจดีย์สูง) ในสมัยสุโขทัยตอนปลาย

เจดีย์สูง ศิลปะสมัยอยุธยา
ตอนปลายผสมศิลปะสมัยอยุธยา
มีลักษณะย่อมุมไม้ยี่สิบ ยกฐานสูง
ในขณะที่ส่วนองค์ระฆังจะมี
ลักษณะเป็นเจดีย์แบบสุโขทัย

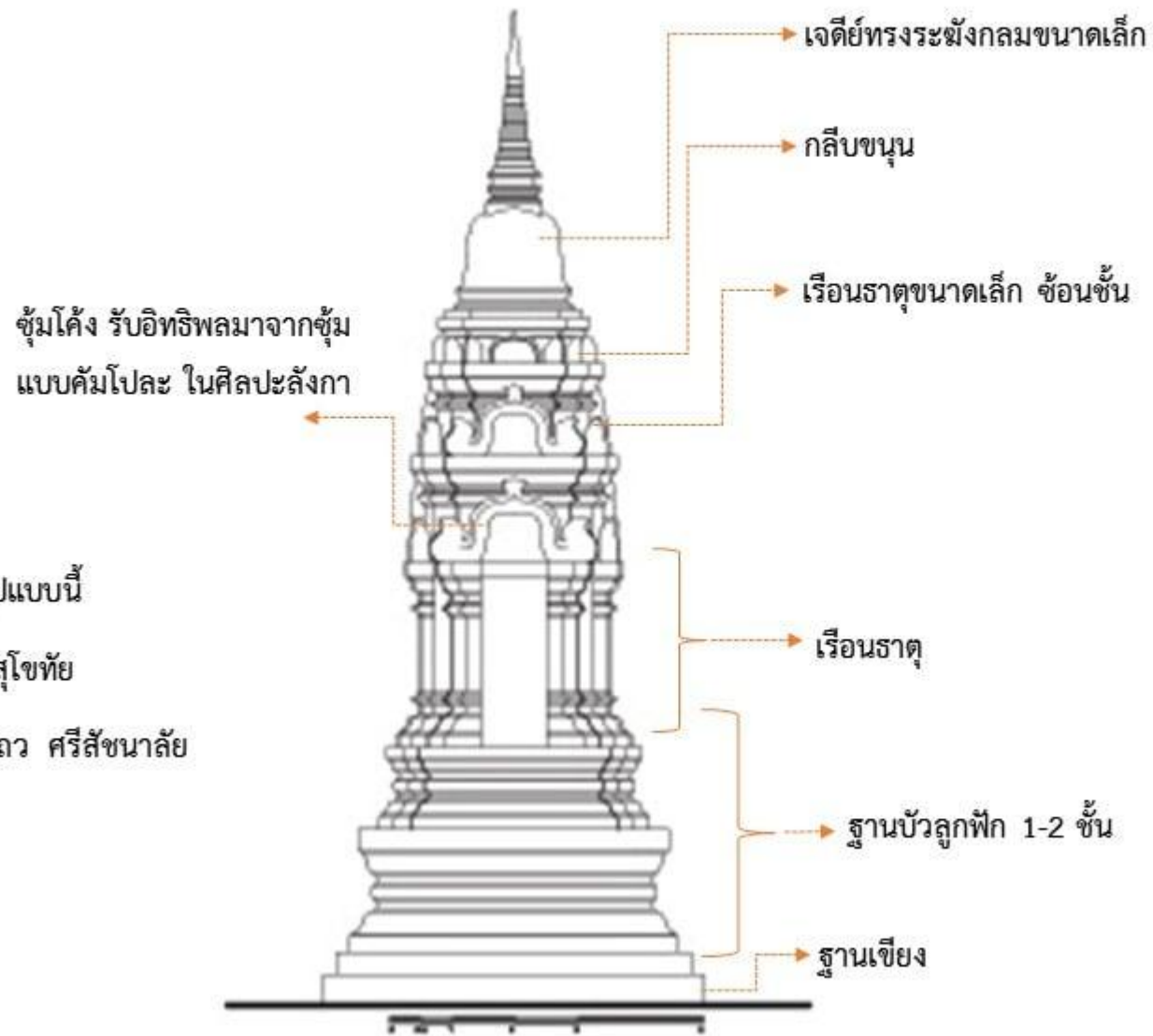

วัดศรีพิจิตรกীরติ์ถลยาราม จ.สุโขทัย

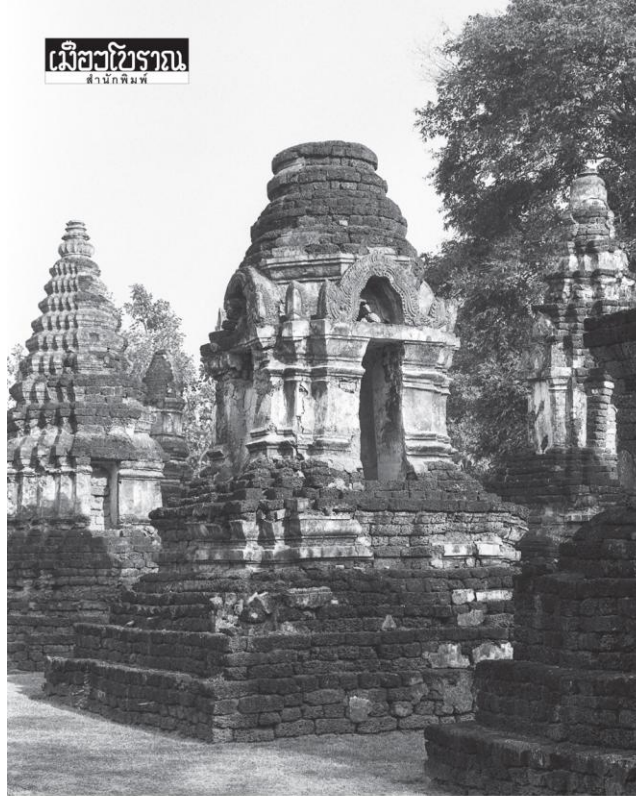
วัดเจดีย์สูง จ.สุโขทัย

เจดีย์ทรงปราสาท ในสมัยสุโขทัย

สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้

- วัดมหาธาตุ สุโขทัย
- วัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชนาลัย

เจดีย์รายทรงปราสาท

มีขนาดเล็ก เจดีย์แต่ละองค์มีลักษณะแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง ในที่นี้ได้แบ่งเจดีย์รายทรงปราสาทออกเป็น ๓ กลุ่มย่อยตามลักษณะที่ใกล้เคียงกัน

กลุ่มย่อยที่ ๑ เจดีย์ราย หมายเลข ๙, ๑๐, ๑๔

กลุ่มย่อยที่ ๒ เจดีย์ราย หมายเลข ๔, ๘

กลุ่มย่อยที่ ๓ เจดีย์ราย หมายเลข ๑๓, ๑๕

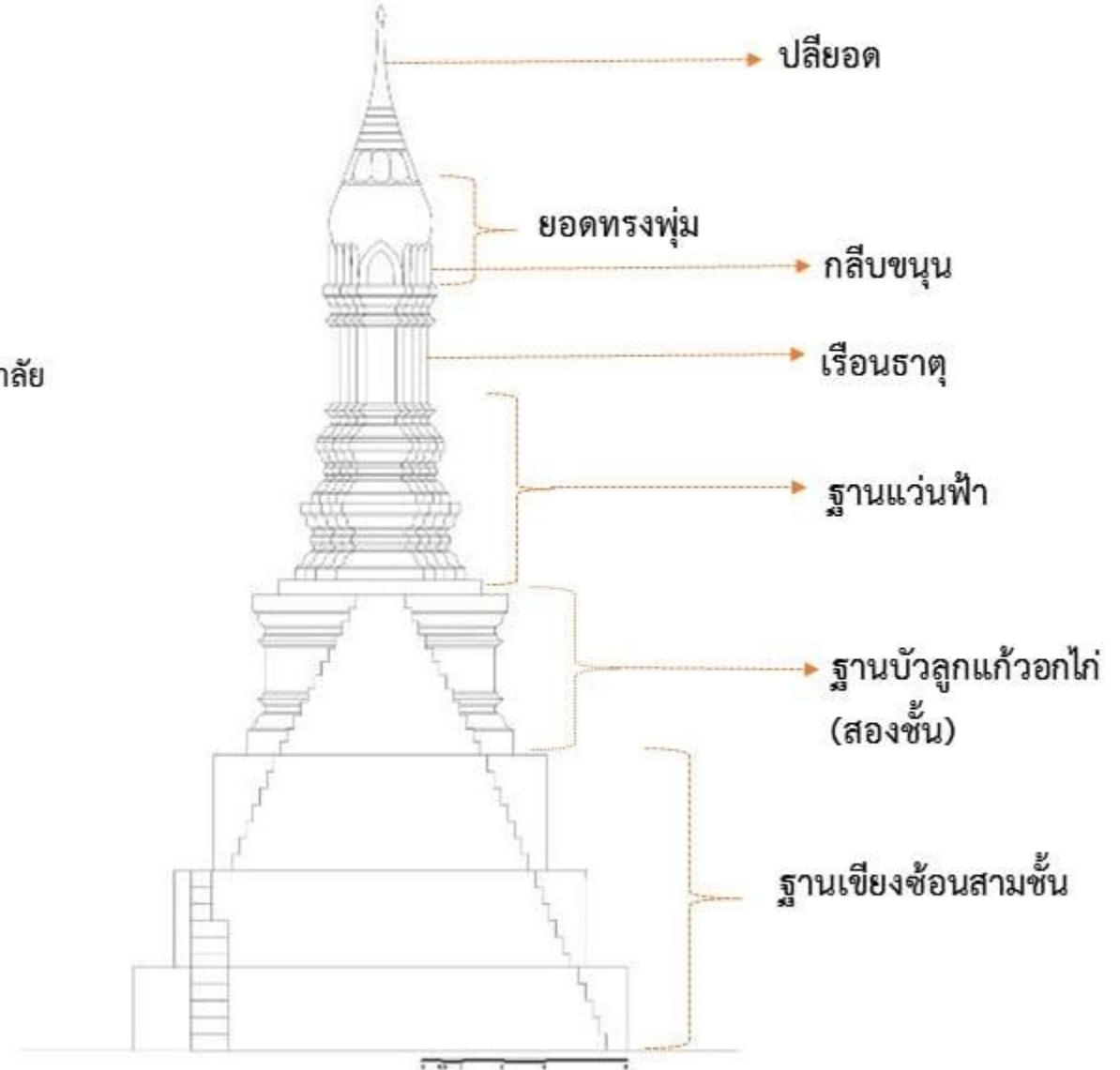
เจดีย์ของทั้ง ๓ กลุ่มมีระเบียบของส่วนล่างคล้ายคลึงกัน คือ มีฐานเชิง ๒-๓ ฐานรองรับฐานบัวลูกฟักที่เป็นฐานบัวลูกแก้วอกไก่มีอยู่เพียงองค์เดียวเท่านั้น (คือเจดีย์ราย หมายเลข ๔)

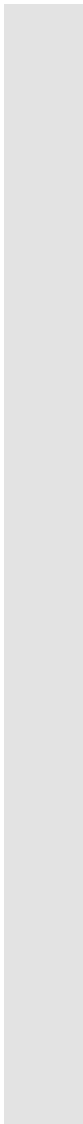

เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ในสมัยสุโขทัย

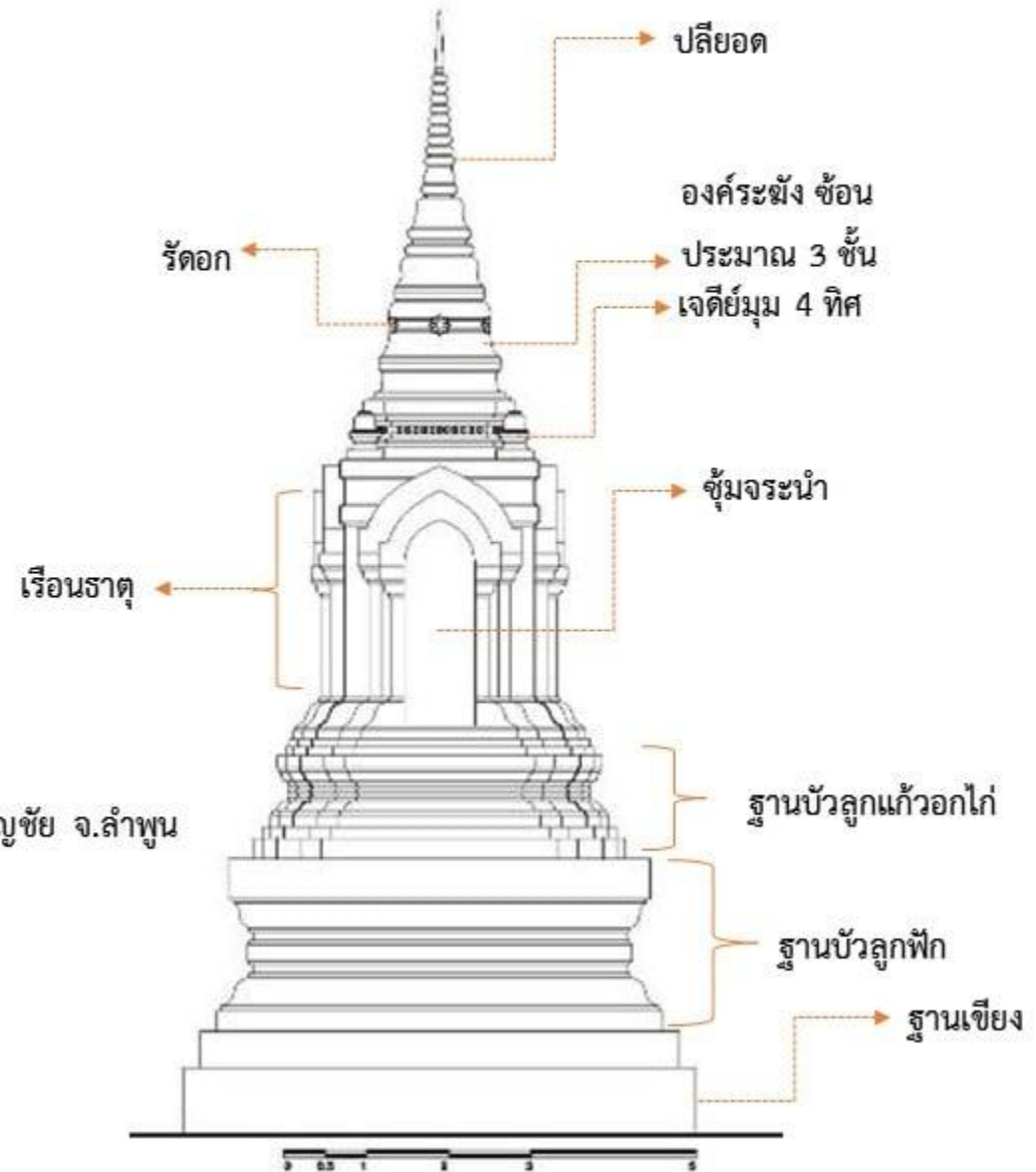
สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้

- วัดมหาธาตุ สุโขทัย
- วัดตระพังเงิน สุโขทัย
- วัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชชาลัย
- วัดสวนแก้วอุทยานน้อย ศรีสัชชาลัย
- วัดเจดีย์ยอดทอง พิษณุโลก
- วัดเจดีย์กลางทุ่ง กำแพงเพชร
- วัดกะโลทัย กำแพงเพชร
- วัดโตนดหลาย ชัยนาท

เจดีย์ทรงปราสาทยอดในสมัยสุโขทัย

สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้
(รับอิทธิพลมาจากล้านนา)

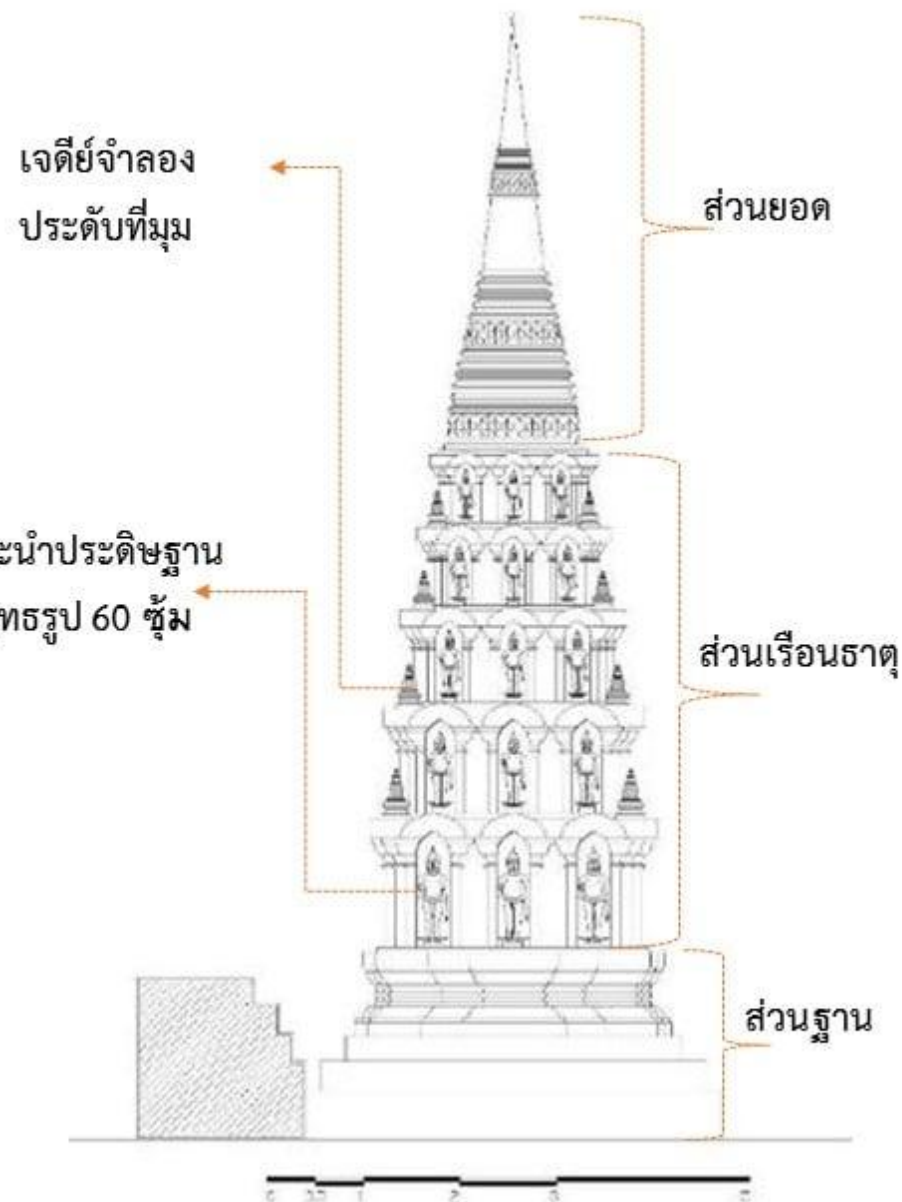
- เจดีย์เชียงยืน วัดพระธาตุหริภุญชัย จ.ลำพูน
- เจดีย์วัดป่าสัก จ.เชียงใหม่
- วัดมหาธาตุ สุโขทัย
- วัดเจดีย์เจ็ดแถว ศรีสัชานาลัย

เจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมในสมัยล้านนา

สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้

- เจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี จ.ลำพูน
- เจดีย์สุวรรณเจดีย์ วัดพระธาตุหริภุญชัย จ.ลำพูน
- เจดีย์วัดพญาวัต จ.น่าน
- เจดีย์วัดกู่คำ เวียงกุมกาม จ.เชียงใหม่
- เจดีย์รายวัดมหาธาตุ สุโขทัย (สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิพญาธิบา กษัตริย์องค์สุดท้ายแห่งแคว้นหริภุญชัย)

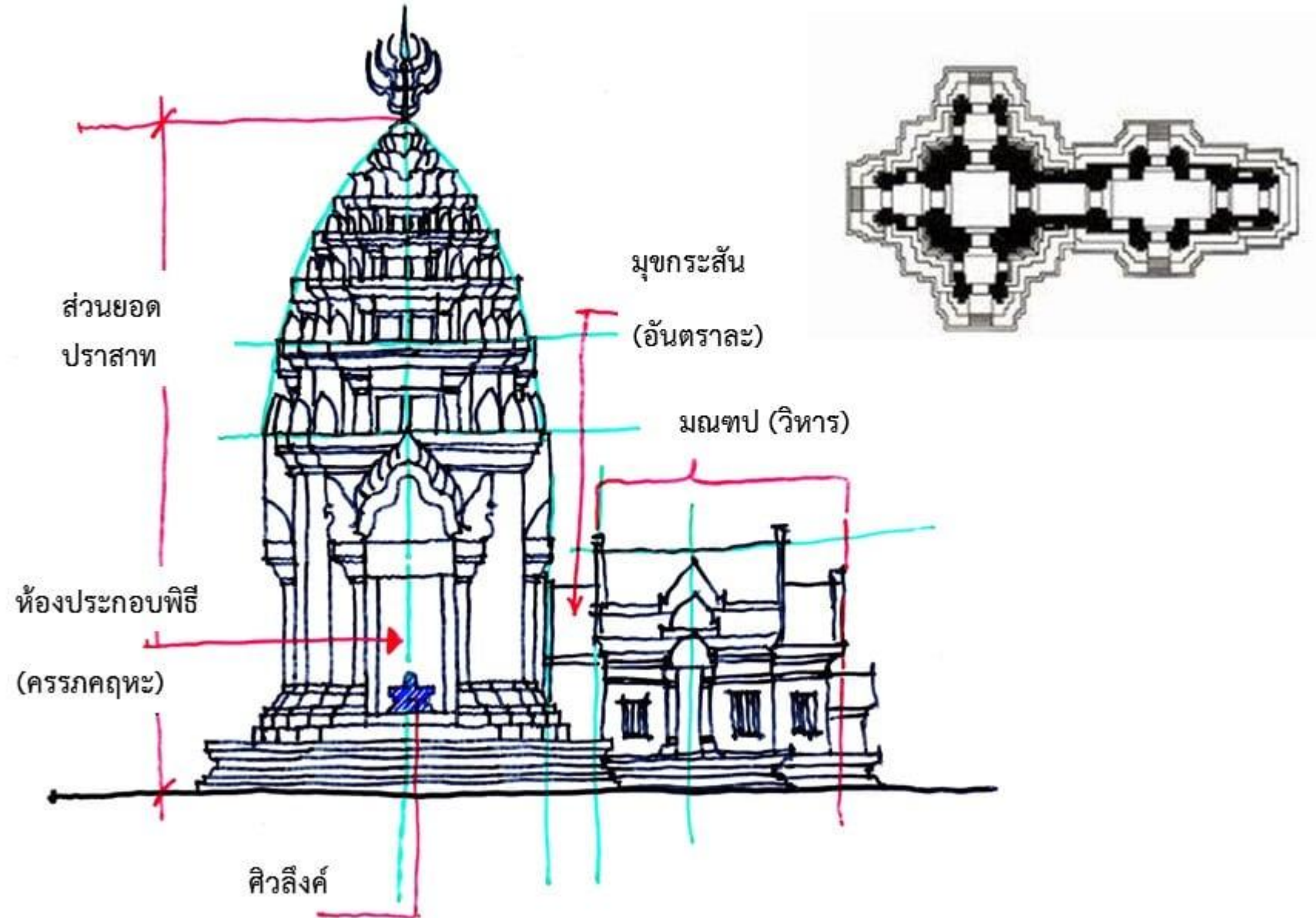

เจดีย์กู๋กุด วัดจามเทวี จ.ลำพูน

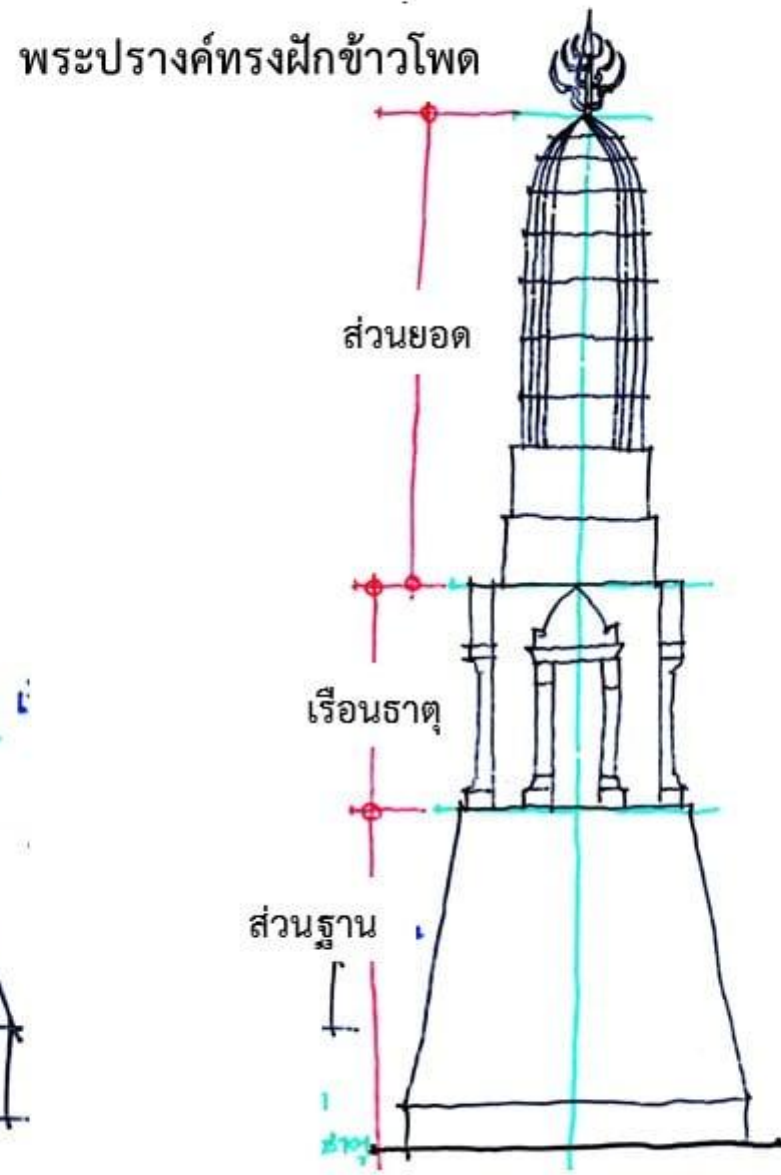
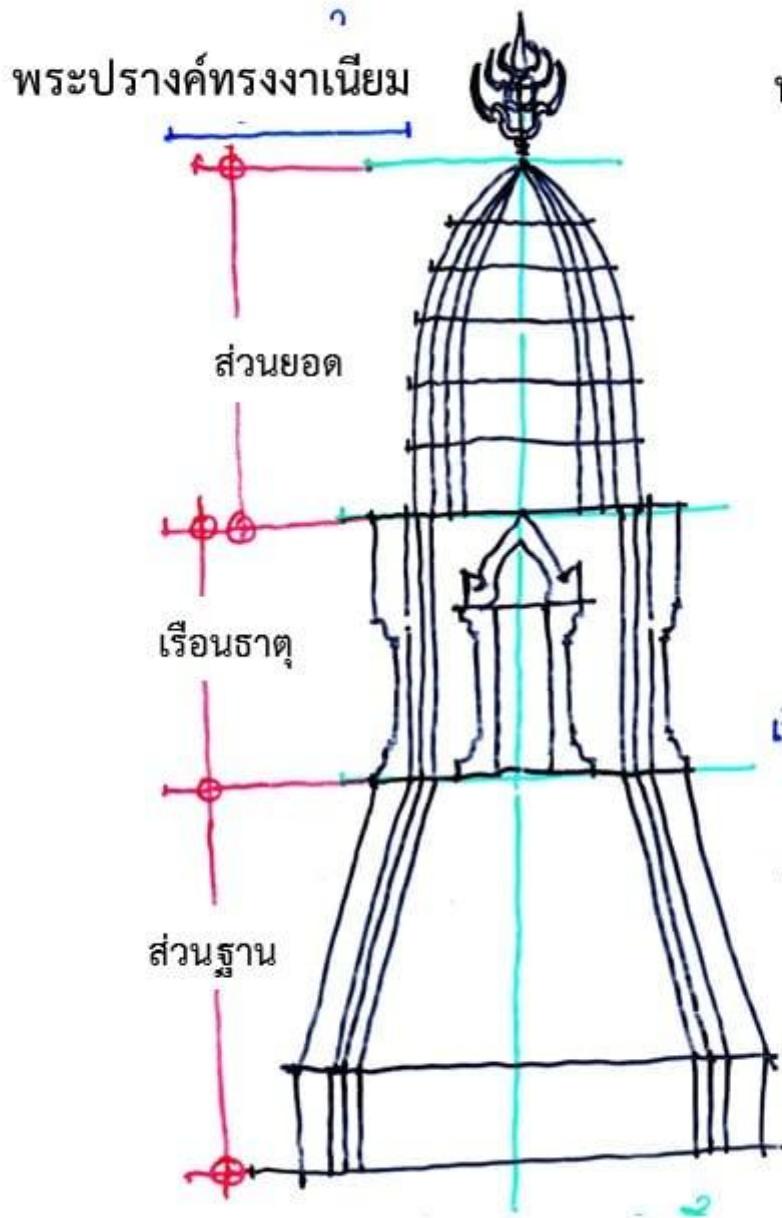

เจดีย์สุวรรณเจดีย์ วัดพระธาตุนครไชย จ.ลำพูน

ปราสาทในวัฒนธรรมขอม

สัดส่วนพระปราสาทในงานสถาปัตยกรรมไทย

พระปรางค์ในสมัยลพบุรี

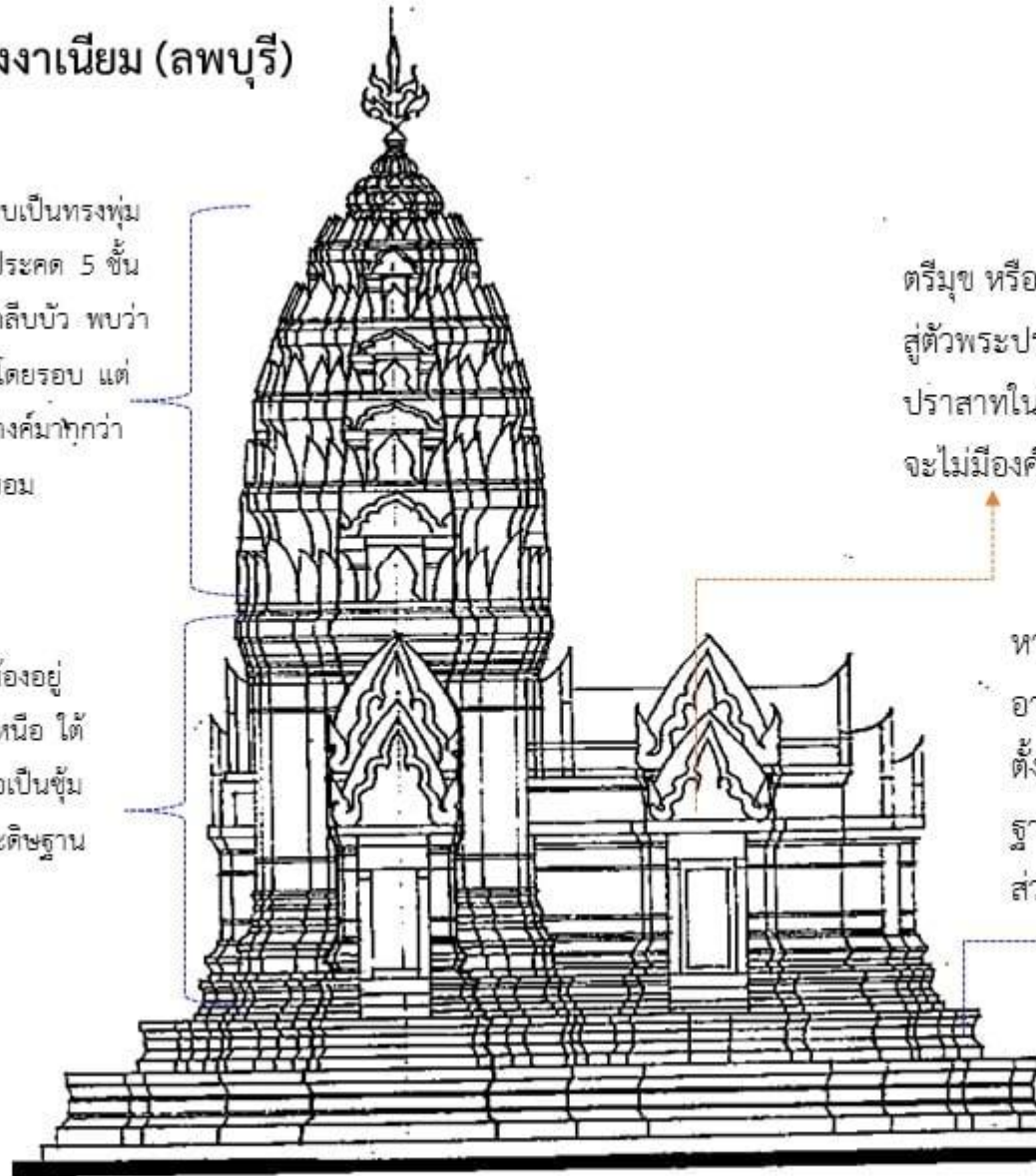
พระปรางค์ทรงงานิยม (ลพบุรี)

ส่วนยอดพระปรางค์สอบเป็นทรงพุ่ม ประกอบไปด้วยชั้นรัดประคด 5 ชั้น บนสุดของยอดเป็นรูปกลีบบัว พบว่า มีการประดับกลีบขนุนโดยรอบ แต่ จะตั้งวางชิดตัวยอดปรางค์มากกว่า ปราสาทในวัฒนธรรมขอม

เรือนธาตุไม่ทับซ้อนมีห้องอยู่ ภายใน ผนังด้านทิศเหนือ ได้ ทิศตะวันตก มีการก่อเป็นซุ้ม ทิศยื่นออกมาเพื่อประดิษฐาน พระพุทธรูป

ตรีมุข หรือมณฑป เพื่อที่ส่วนเชื่อมเข้าสู่ ตัวพระปรางค์ ได้รับอิทธิพลมาจาก ปราสาทในวัฒนธรรมขอม แต่พบว่า จะไม่มีองค์ประกอบของมุขกระสัน

หากพิจารณาส่วนฐานจากสัดส่วน อาคาร พบว่าจะไม่ค่อยสูงมากนัก ตั้งอยู่บนฐานบัวลูกฟักซ้อนกันสองชั้น ฐานมีขนาดใหญ่ ทำหน้าที่รองรับ ส่วนเรือนธาตุ และห้องคูหา

พระปรางค์ในสมัยอยุธยาตอนต้น

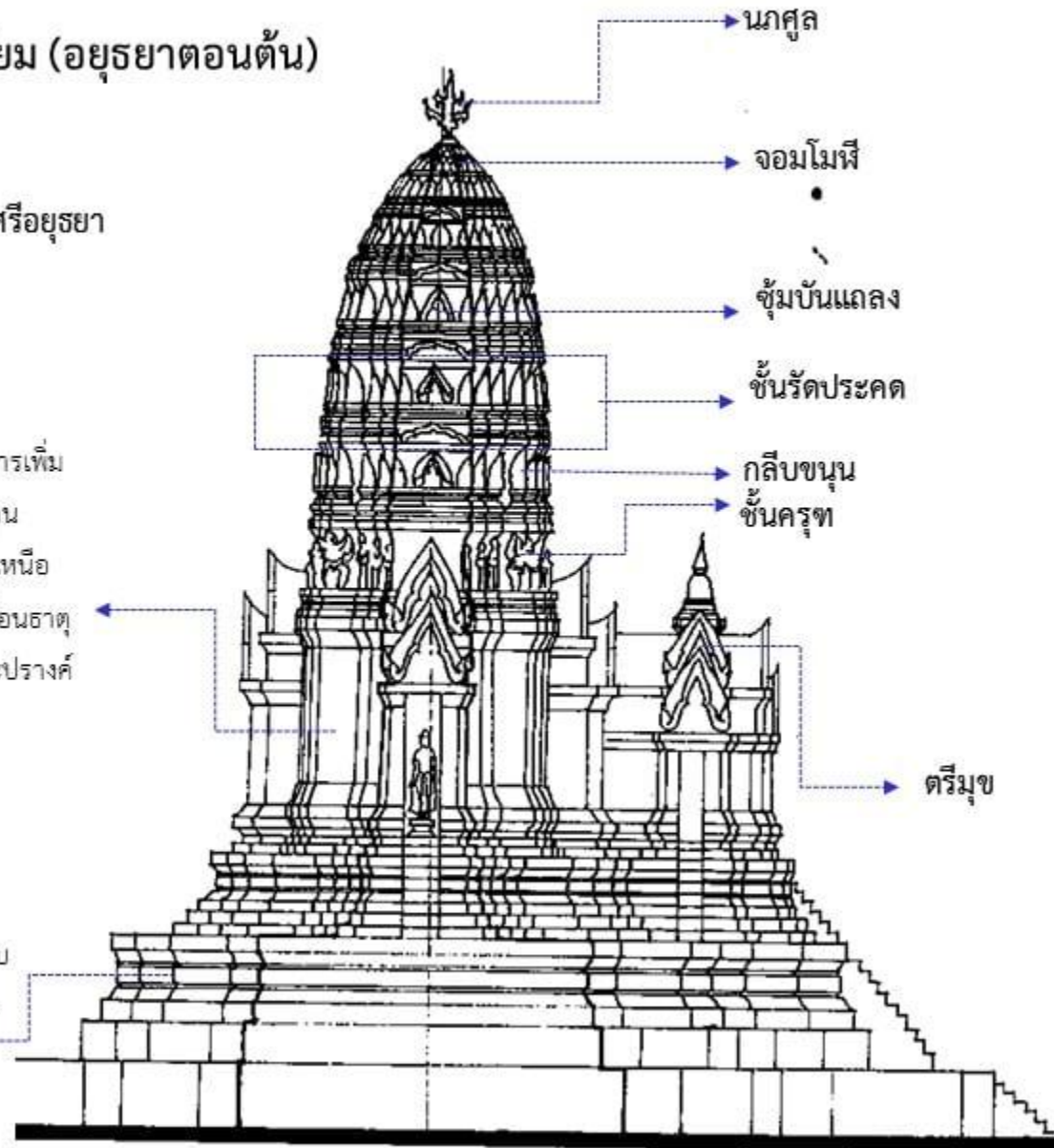
พระปรางค์ทรงงานิยม (อยุธยาตอนต้น)

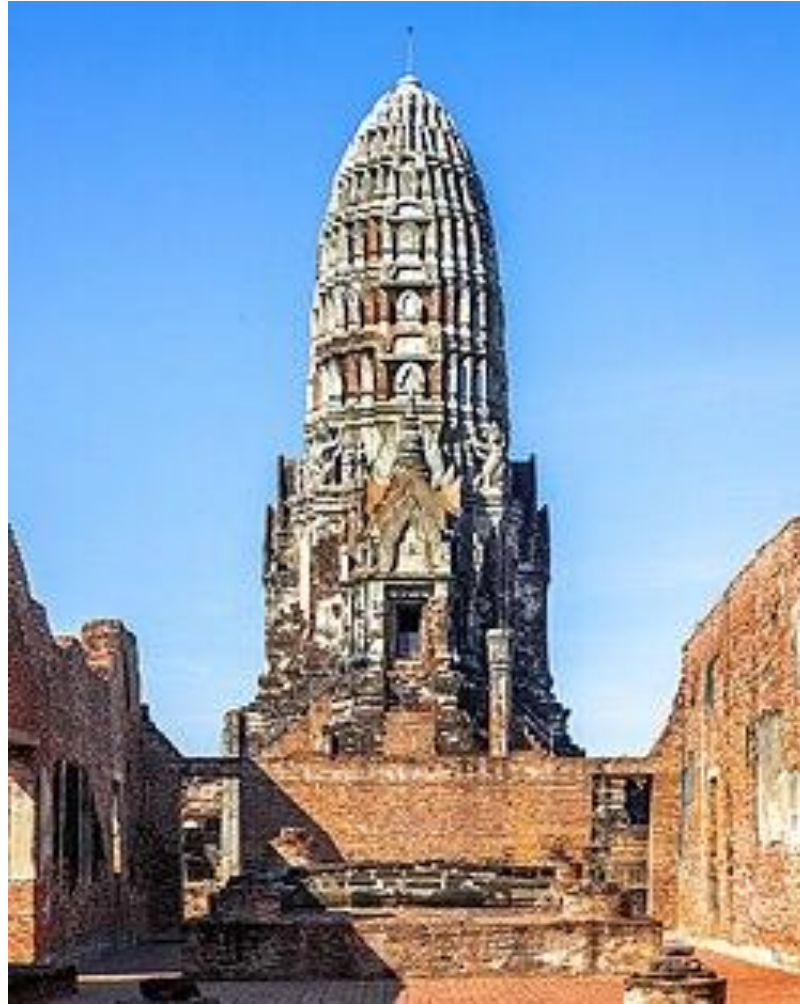
สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้

- วัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา

เรือนธาตุไม่ทับซ้อน มีการเพิ่ม
มุมทำเป็นซุ้มประดิษฐาน
พระพุทธรูปบริเวณทิศเหนือ
ใต้ และตะวันตก ตัวเรือนธาตุ
มีความชลูดชั้นกว่าพระปรางค์
ในสมัยก่อนอยุธยา

ฐานมีขนาดใหญ่เป็นฐานไพที รองรับ
องค์พระปรางค์และตรีมุข มีทางขึ้น
ด้านทิศตะวันออก

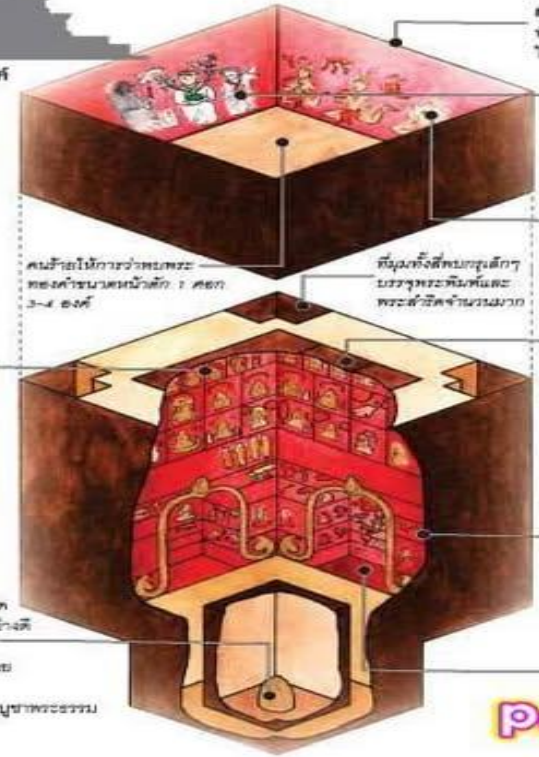

ปราสาท วัดวัดราชบูรณะ จ.พระนครศรีอยุธยา

กรุ'มหาสมบัติ'วัดราชบูรณะ

กรุรูปคดพระปรางค์

กรุห้องที่ 1 เป็นชั้นฝังถ้ำปิดภาพที่กลมค หลังผนังทำเป็นช่องเล็ก ๆ ใส่พระพิมพ์และพระพุทธรูปไว้จนเต็ม

ภาพกลุ่มคนจีน

เทพชุมนุม

คนมีอายุให้การว่าพระทองคำขนาดหน้าตัก 1 ศอก 3-4 องค์

สิ่งของสิ่งหนึ่งคือรูปเคารพพระพุทธรูปหินและพระสาวกจำนวนมาก

จิตรกรรมเป็นภาพพระอัครมุขมุนีและอัครสาวกของพระพุทธเจ้า วาดอยู่ในช่องสี่เหลี่ยมสี่ถึงกวางตั้งสามด้านเป็นเวลานาน จึงได้สีจางเป็นพระพุทธรูปเจ้า

กลุ่มรอยของมาตุจฉานีทางพลาวันภายในมีเครื่องทองและสิ่งของมีค่าต่างๆวางอยู่เต็ม

กรุห้องที่ 2 มีถ้ำทองคำ 3 ใบเต็มไปด้วยเครื่องทอง กรมศิลป์นำเอาเครื่องพิมพ์ทองเนื้อนอกเพื่อแจกจ่ายไปสู่วัดบ้านต่าง ปัจจุบันกรุที่ 2 และ 3 จึงเชื่อมต่อกัน

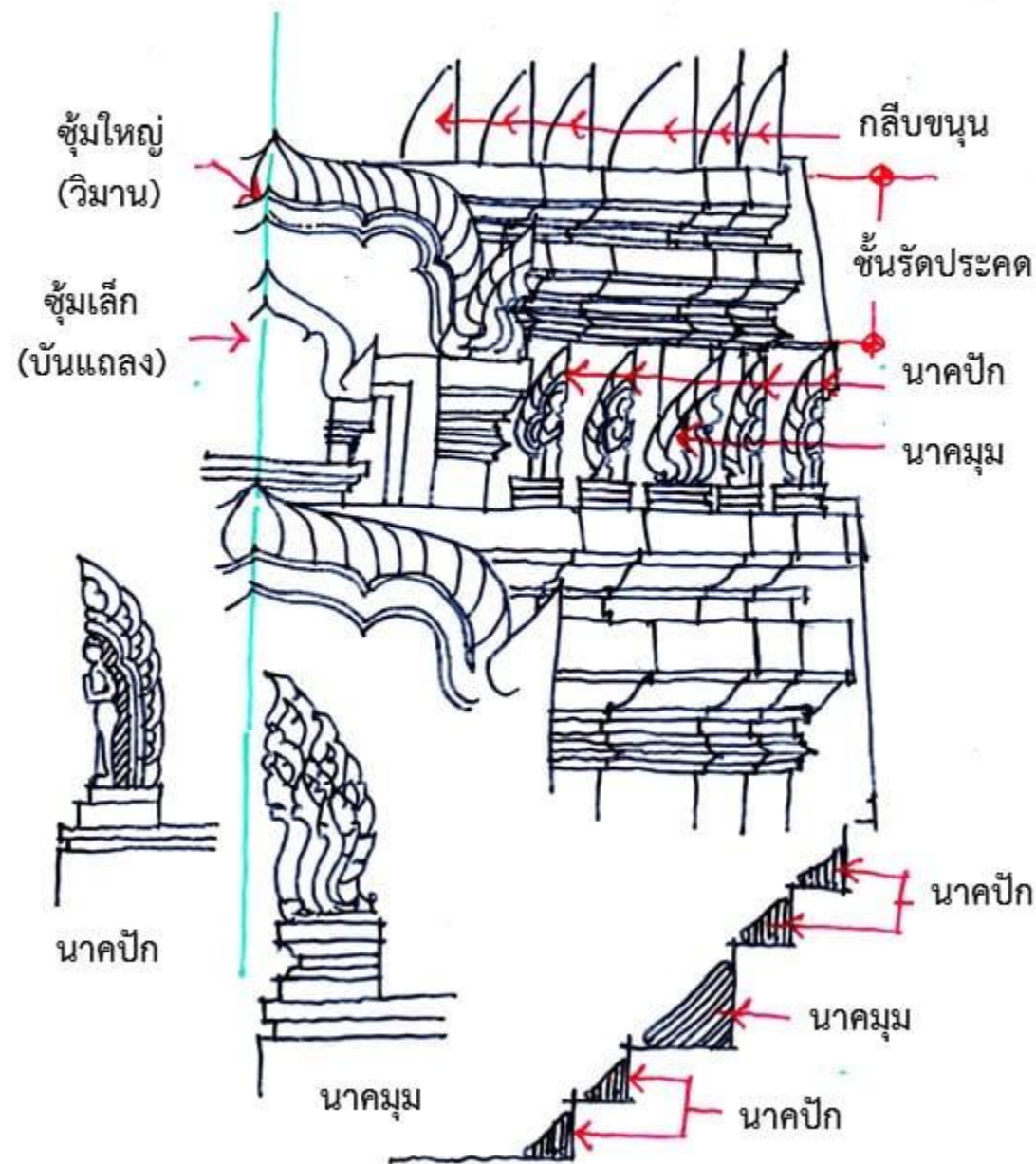
กรุห้องที่ 3 ซึ่มีเป็นห้องที่ต่ำคับแคบที่สุด เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ ซึ่งเก็บรักษาอย่างดีในพระเจดีย์ทองคำที่มีวัดบูรณะถวายทำจากเหล็กนูนขึ้นครอบไว้ 1 ชั้น ตามด้วยทองเหลืองอีก 2 ชั้น และเงินอีก 1 ชั้น เป็นความลับพระพุทธรูปทองคำและเจ้าวิเศษพุทธธรรม

เดิมมีโต๊ะตัวเล็ก ๆ ตั้งอยู่ทุกชั้น ยกเว้นชั้นใต้โถงวงศรัทธา และชั้นใต้โถงวงศรัทธา

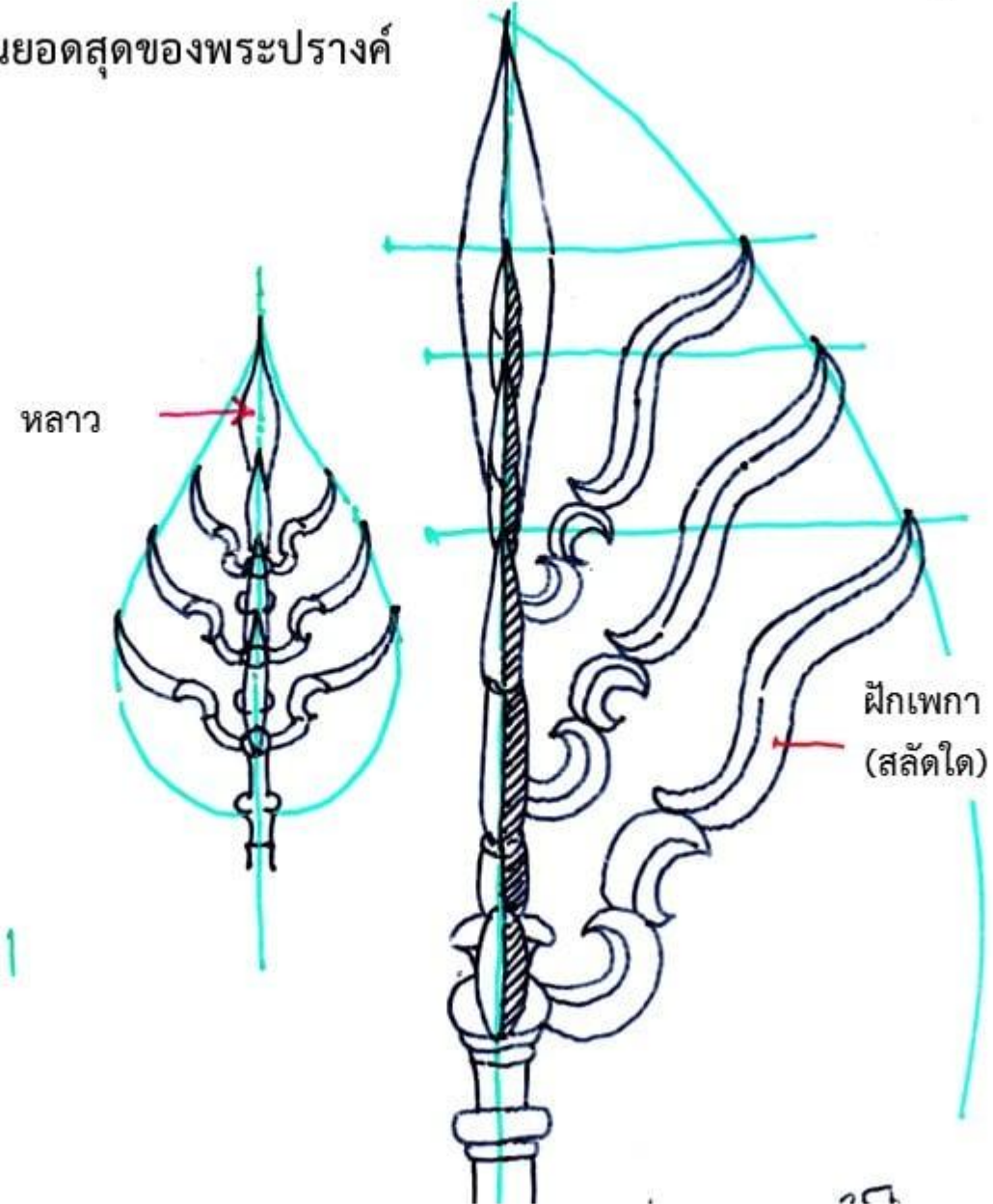

องค์ประกอบส่วนยอดพระปราสาทในสมัยอยุธยาตอนต้น

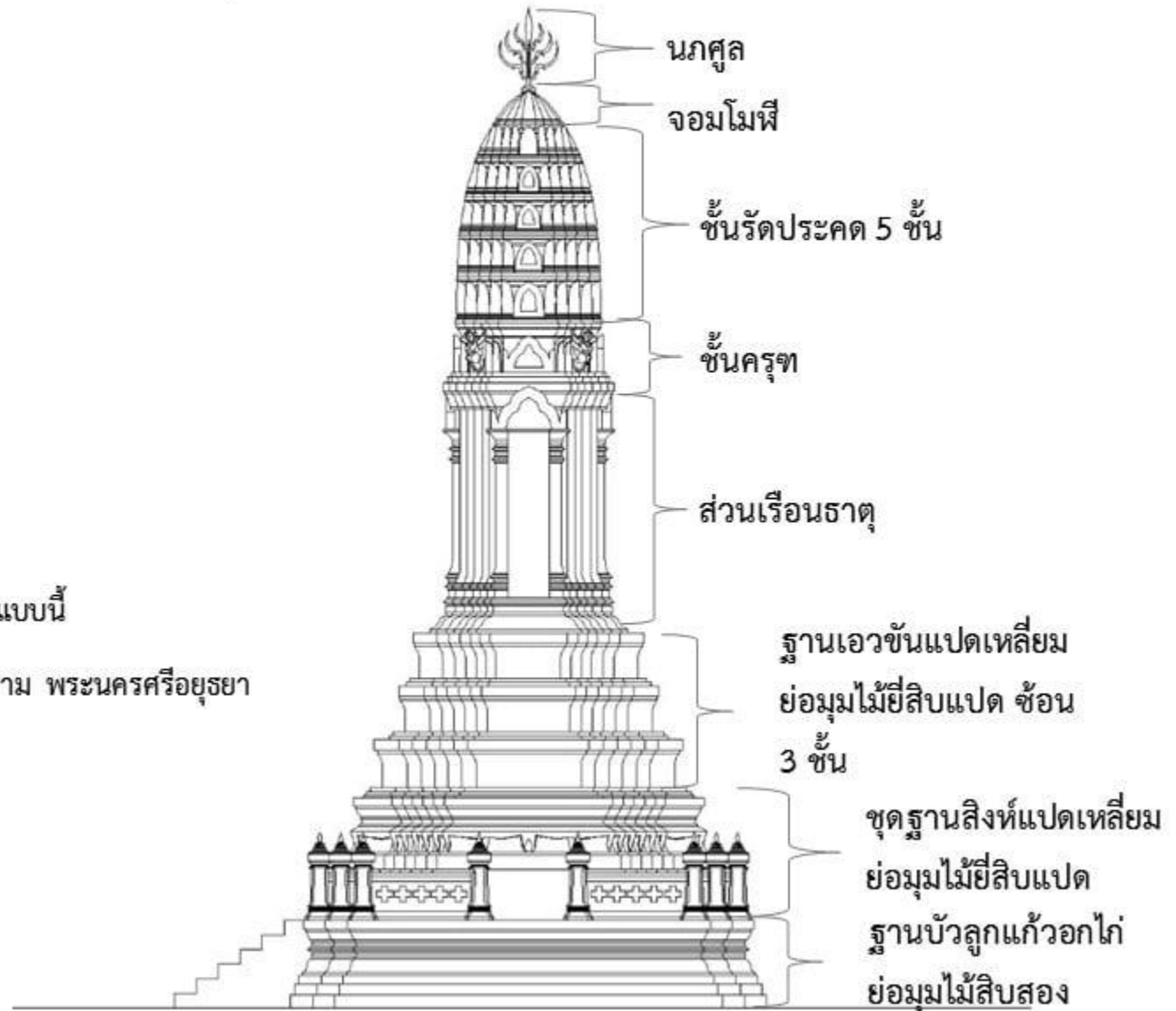
องค์ประกอบส่วนยอดพระปรางค์ในสมัยอยุธยาตอนต้น

องค์ประกอบบนภคูล ส่วนยอดสุดของพระปรางค์

พระปรางค์ในสมัยอยุธยาตอนปลาย

พระปรางค์ทรงฝักข้าวโพด (อยุธยาตอนปลาย)

สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้

- วัดบรมพุทธาราม พระนครศรีอยุธยา

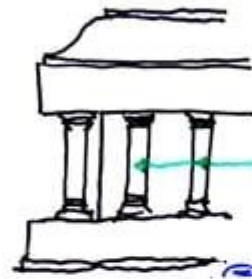

ปราสาท วัดบรมพุทธาราม จ.พระนครศรีอยุธยา

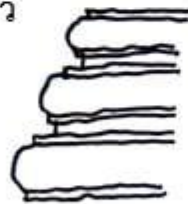
เจดีย์ทรงระฆังกลมในสมัยอยุธยาตอนกลาง

รับอิทธิพลมาจากเจดีย์ทรงระฆังกลม
สมัยสุโขทัย มีการปรับเปลี่ยนโดยเพิ่ม
เสาทานบริเวณบัลลังก์เพื่อรับน้ำหนัก

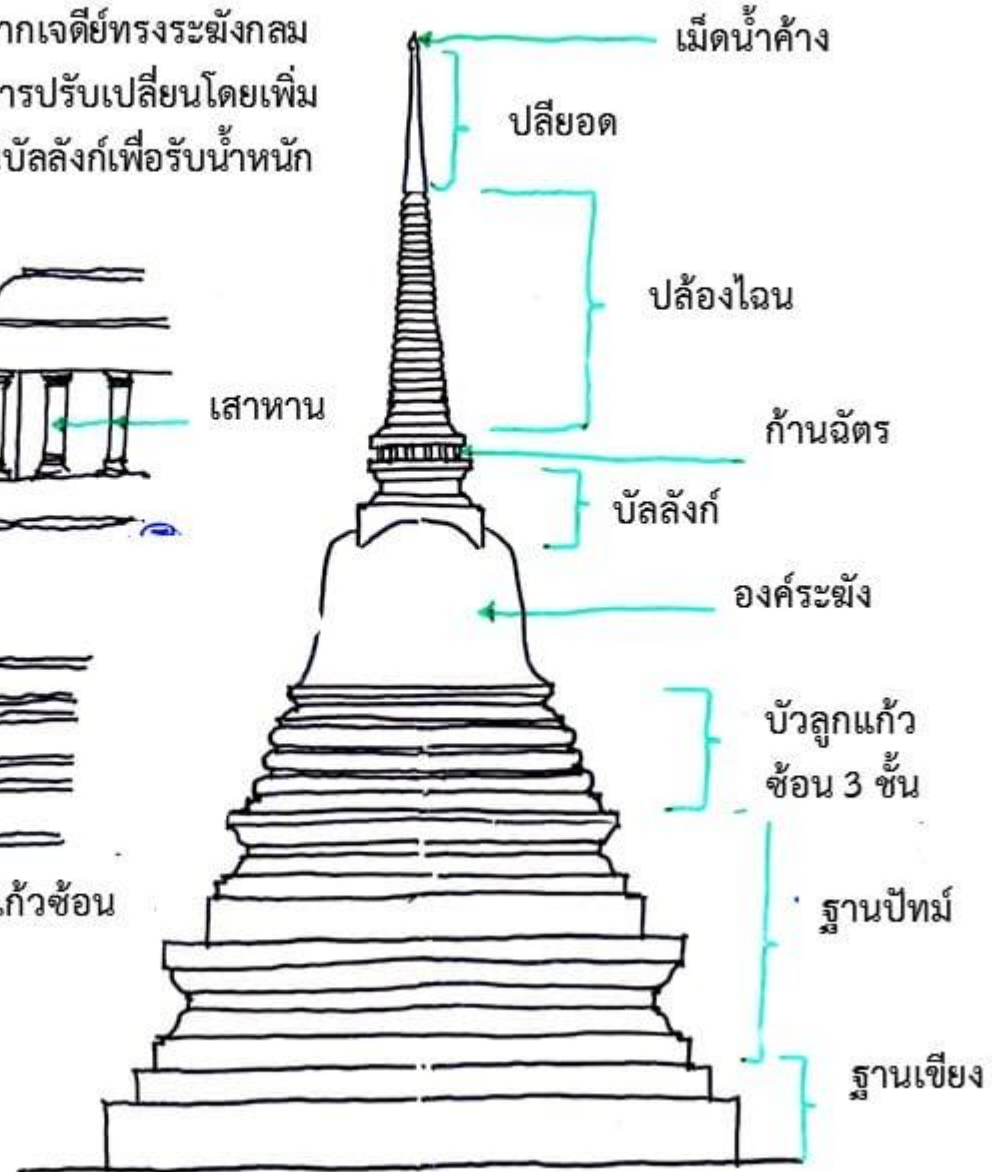

เสาทาน

เปลี่ยนจากชุดบัวกลีบ ที่นิยมใน
สมัยสุโขทัยมาเป็นชุดบัวลูกแก้ว

ชุดบัวลูกแก้ว 3 ชั้น

เมื่อน้ำค้าง

ปลียอด

ปล้องโฉน

ก้านฉัตร

บัลลังก์

องค์ระฆัง

บัวลูกแก้ว
3 ชั้น

ฐานปัทม์

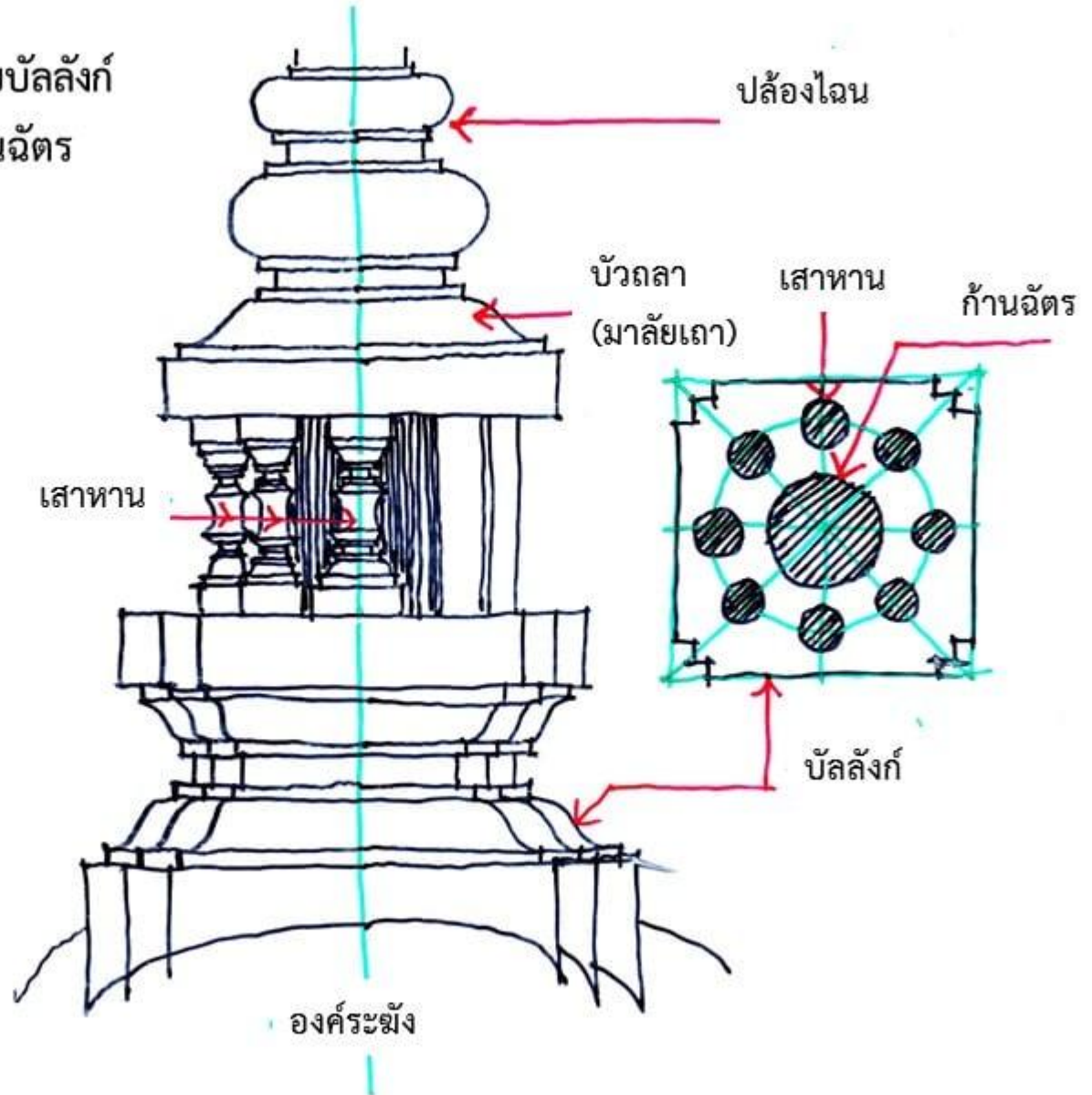
ฐานเขียง

Photo by Jidapa Tansutat from commons.wikimedia.org/wiki/File:วัดพระศรีสรรเพชญ์_004.jpg [CC-sa3.0]

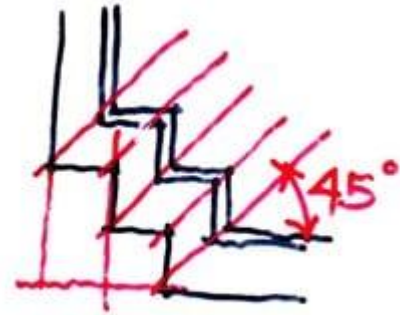
เจดีย์ทรงระฆังกลมในสมัยอยุธยาตอนกลาง

องค์ประกอบบัลลังก์
เสาดาน ก้านฉัตร

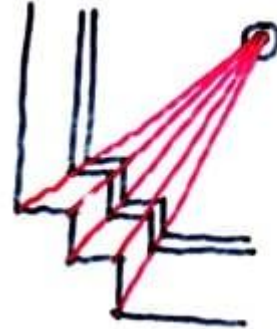

เจดีย์ทรงเหลี่ยมย่อมุมในสมัยอยุธยาตอนปลาย

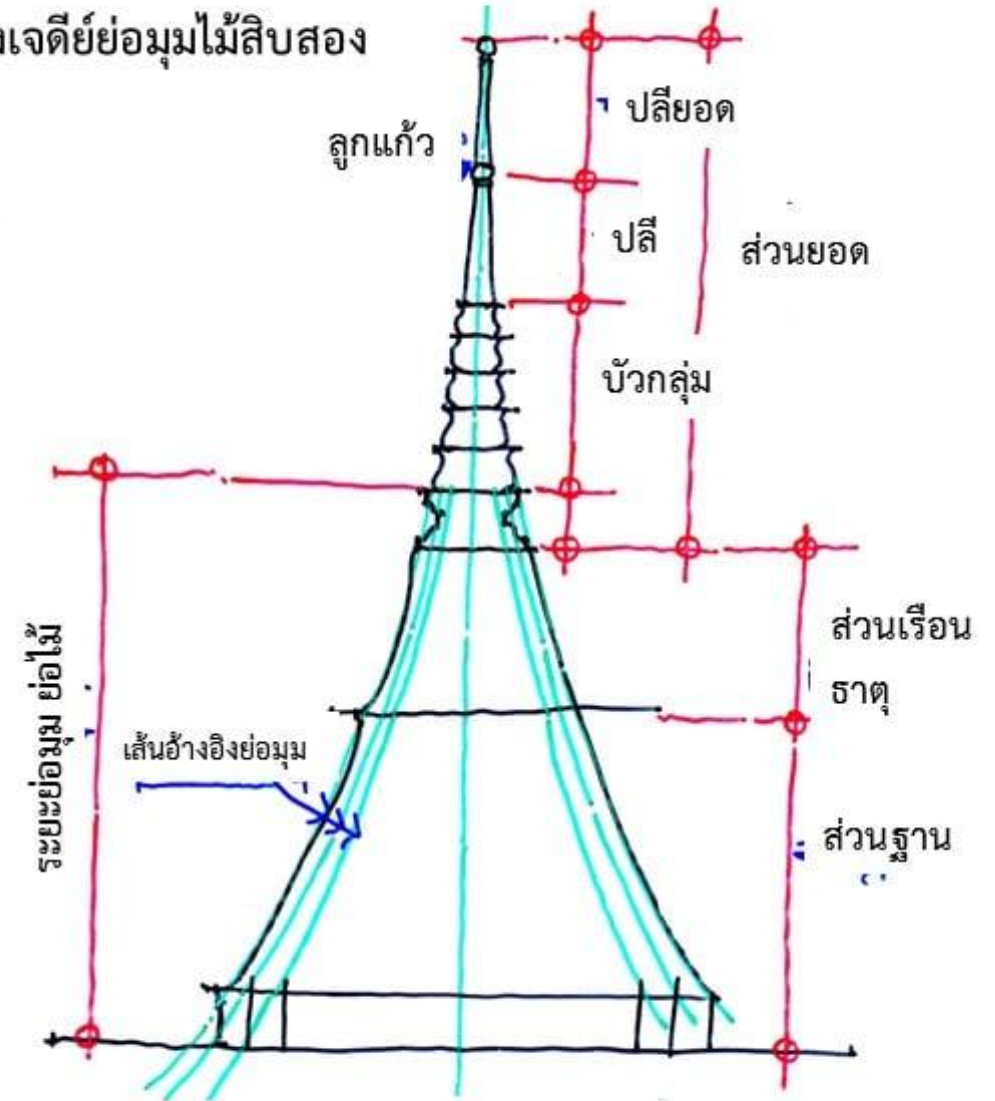
ลักษณะการสอบแบบจอมแห สัดส่วนของเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

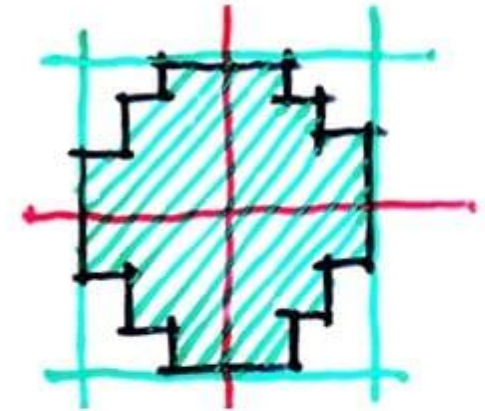
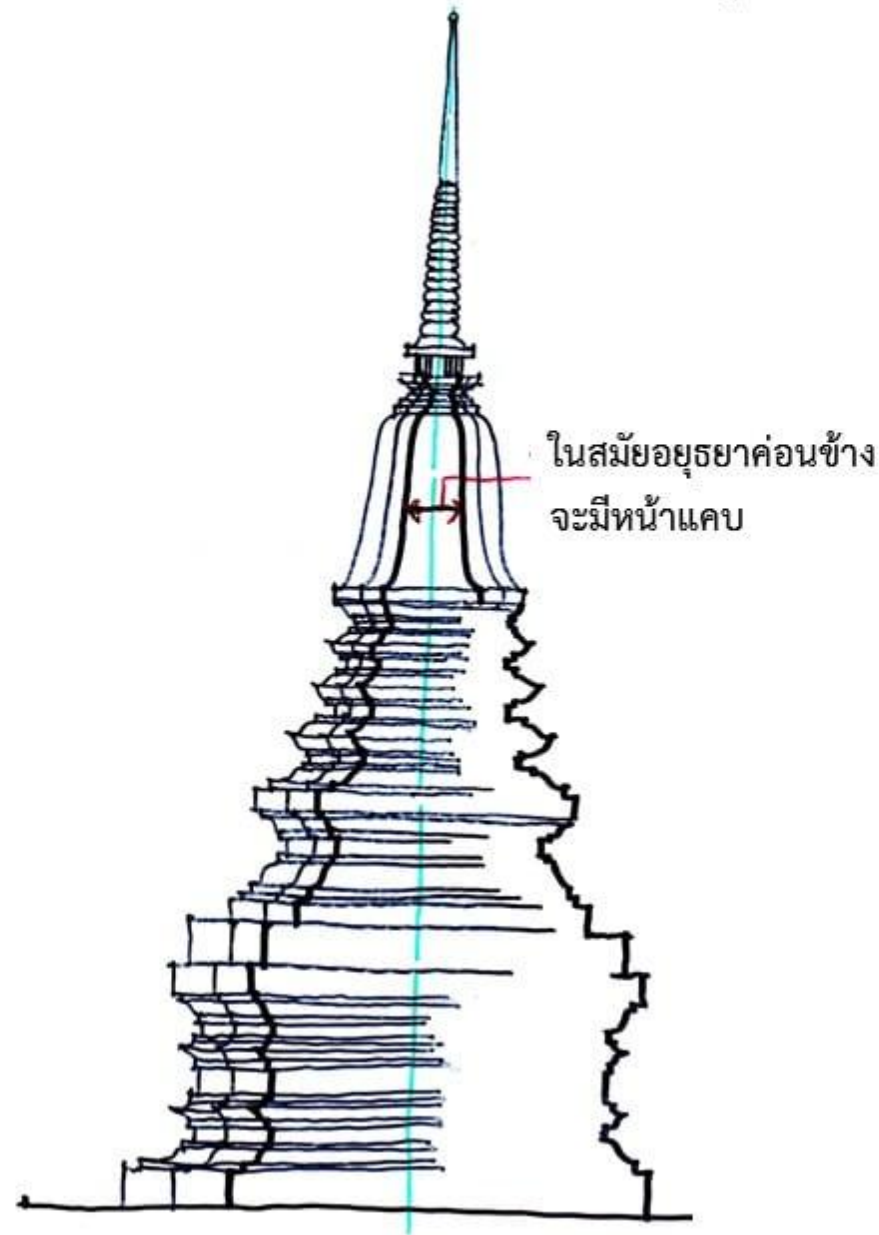
ย่อแบบ 45 องศา

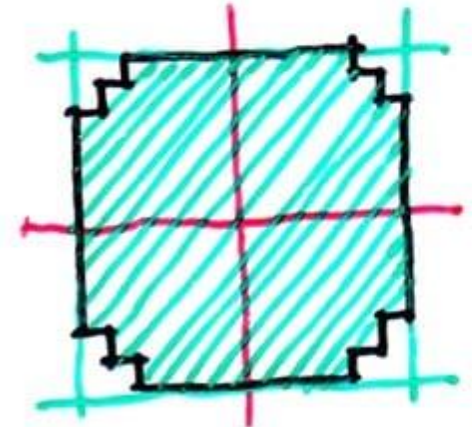
ย่อแบบรัศมี

เจดีย์ทรงเหลี่ยมย่อมุมในสมัยอยุธยาตอนปลาย

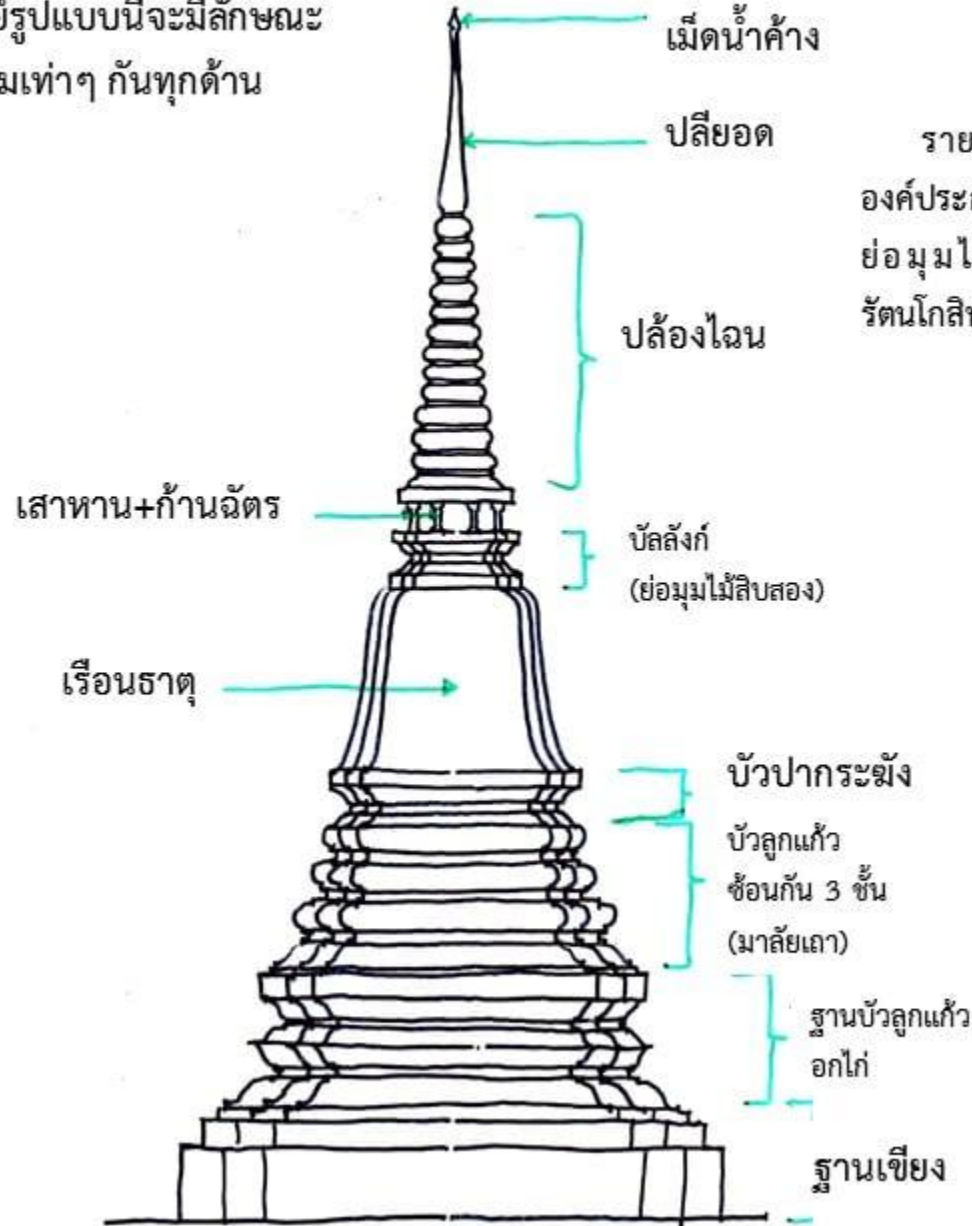
การย่อมุมสมัยอยุธยา

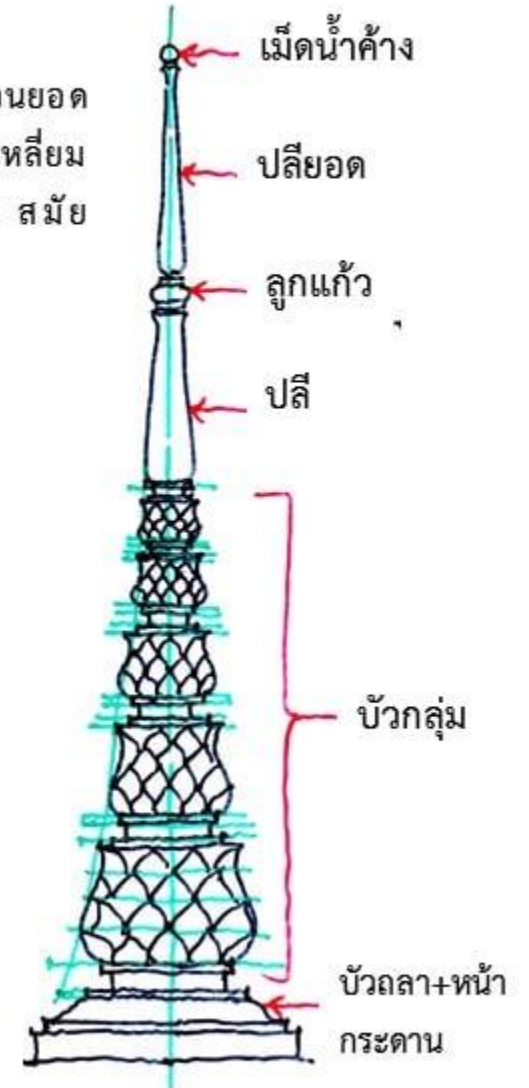
การย่อมุมแบบทั่วไป

เจดีย์ทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสองในสมัยอยุธยาตอนปลาย

เจดีย์รูปแบบนี้จะมีลักษณะ
ย่อมุมเท่าๆ กันทุกด้าน

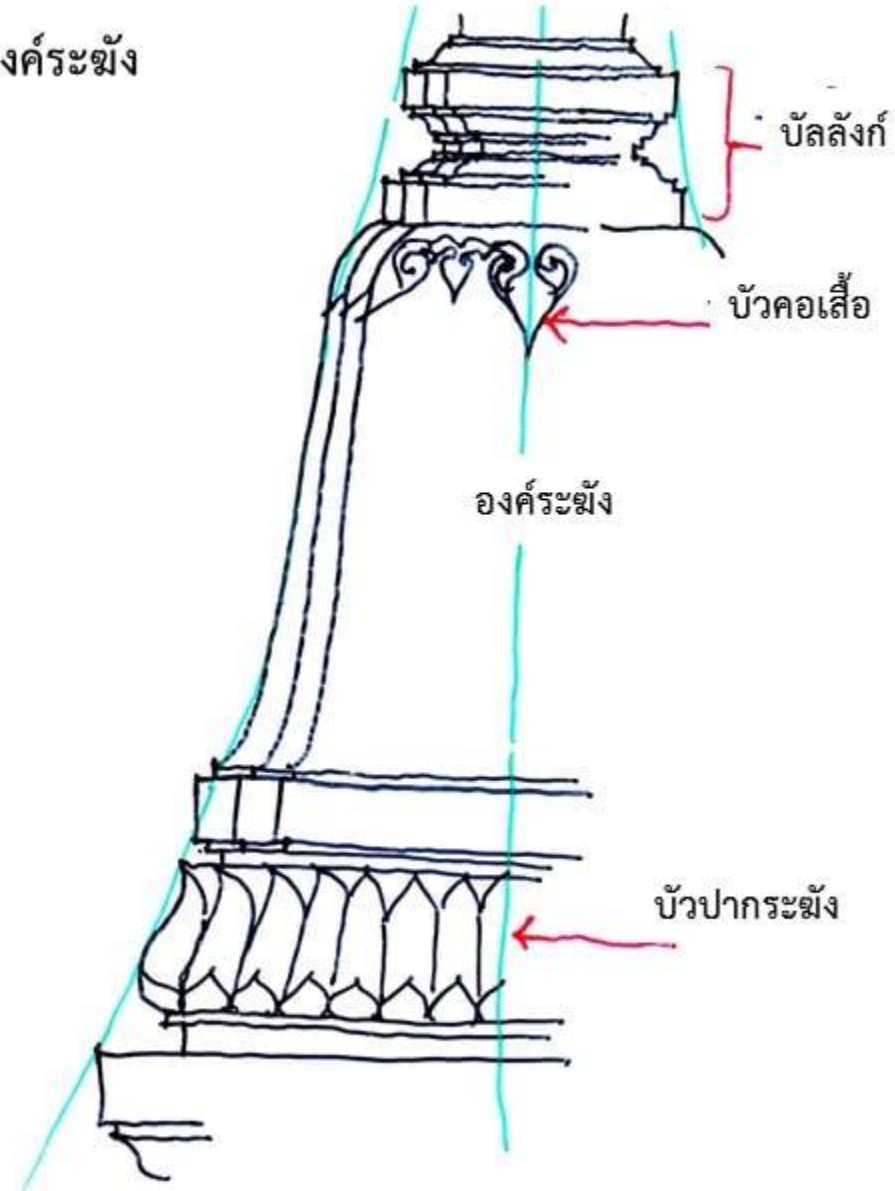

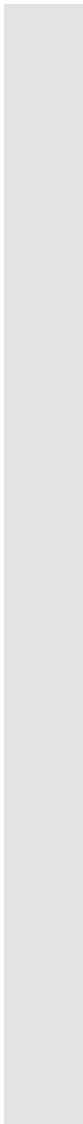
รายละเอียดส่วนยอด
องค์ประกอบ เจดีย์เหลี่ยม
ย่อมุมไม้สิบสอง สมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น

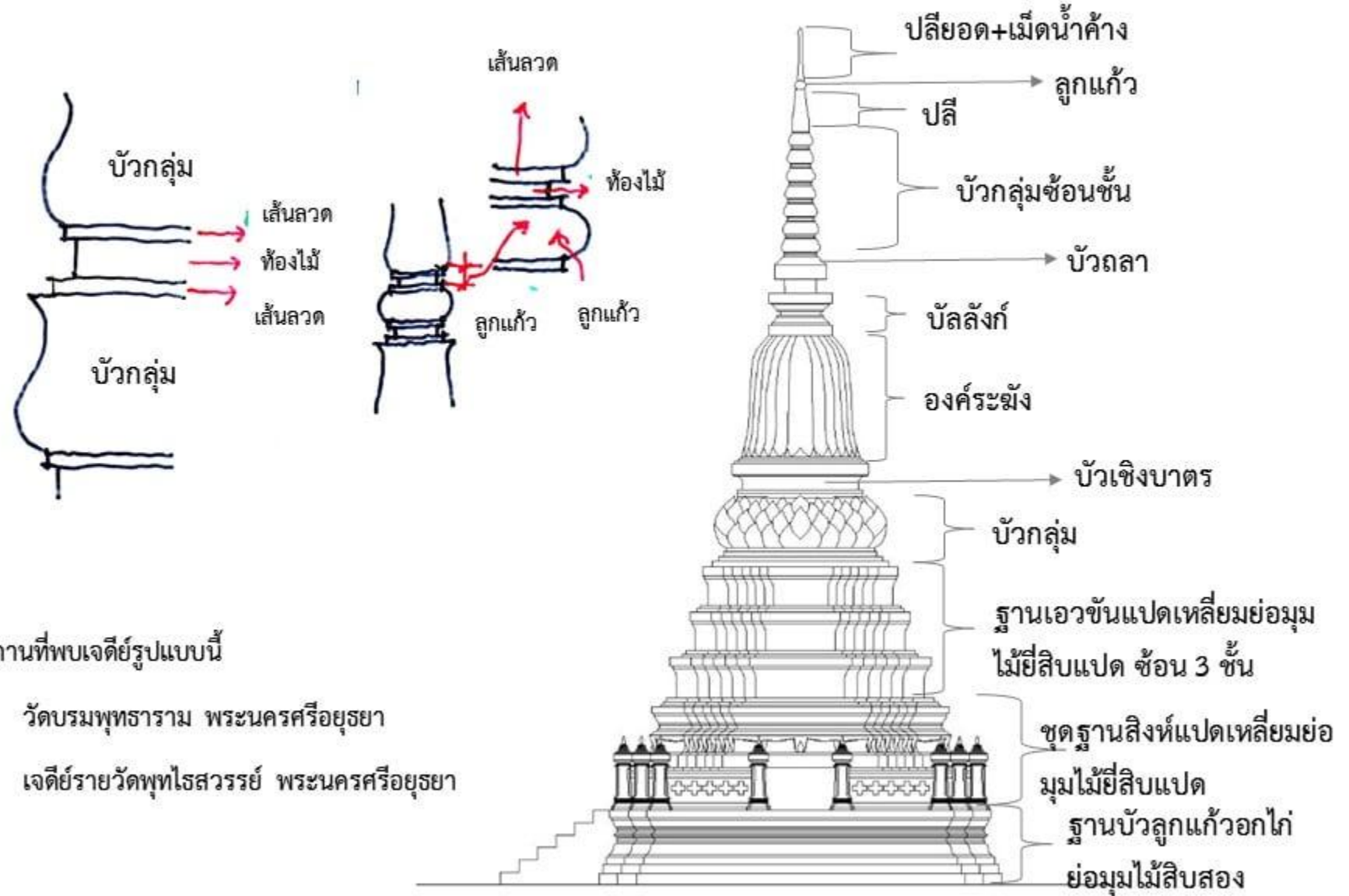
รายละเอียดองค์ประกอบเจดีย์ทรงเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง

บริเวณองค์ระฆัง

เจดีย์ทรงเครื่องในสมัยอยุธยาตอนปลาย

สถานที่พบเจดีย์รูปแบบนี้

- วัดบรมพุทธาราม พระนครศรีอยุธยา
- เจดีย์รายวัดพุทไธสวรรย์ พระนครศรีอยุธยา